

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Odvolání daru

Darování je dvoustranný právní vztah, kterým jedna smluvní strana převádí na druhou smluvní stranu vlastnické právo k určité věci, a to bezúplatně. Jedná se tedy o vztah ekonomicky velmi nerovný, neboť dárce zásadně neobdrží za své plnění žádné protiplnění. Z tohoto důvodu je darování institut typický pro rodinné vztahy a vztahy obdobně blízké osobní povahy; darování nelze vyloučit ani v rámci obchodních vztahů, v těchto případech však zpravidla nestojí samo o sobě a přistupuje souhrnu dalších vzájemných právních vztahů. Možnost odvolání daru do jisté míry vyrovnává tuto ekonomickou nerovnost, když dává dárce možnost účinky darování ex post „zrušit“. Práva odvolat dar, a to ať už pro nouzi či pro nevděk, se při darování mezi živými nelze vzdát.

Nový občanský zákoník oproti starému občanskému zákoníku rozšiřuje možnosti odvolání daru (dříve vrácení daru) na odvolání pro nouzi a pro nevděk, přičemž obou těchto možností mohou využít (jsou-li pro to splněny zákonné podmínky) pouze fyzické osoby, právnické osoby mohou odvolat dar pouze pro nevděk (stav nouze ve smyslu ust. § 2068 občanského zákoníku totiž nelze zaměňovat s hrozbou úpadku právnické osoby). V obou případech však pro odvolání daru musí být relevantní a ospravedlnitelný důvod, neboť pro darovací smlouvy platí, stejně jako pro všechny ostatní smlouvy, jedna ze základních právních zásad – *pacta sunt servanda*.

Odvolání daru pro nouzi

Institut odvolání daru pro nouzi je oproti právnímu stavu dle občanského zákoníku z roku 1964 novinkou, neboť institut vrácení daru dle ust. § 630 občanského zákoníku z roku 1964 nesl znaky spíše dnešního odvolání daru pro nevděk.

Základní podmínkou pro odvolání daru pro nouzi je nouze dárce, a to taková, která nastala až po darování, kdy obdarovaný věc již nabyl do svého vlastnictví. Pro případ, že dar ještě obdarovanému nebyl odevzdán, obsahuje nový občanský zákoník speciální ustanovení (§ 2059), které je pro dárce poněkud mírnější, než odvolání daru po jeho odevzdání a převedení vlastnictví na obdarovaného; v tomto případě totiž může *dárce od darovací smlouvy odstoupit a odevzdání daru odepřít, došlo-li k takové změně okolností, že by odevzdání daru vážně ohrozilo dárce výživu či plnění jeho vyživovací povinnosti*. Ke splnění podmínek tohoto ustanovení tedy postačí, jsou-li dány okolnosti, které by mohly dárce výživu či plnění vyživovací povinnosti pouze ohrozit, není nezbytné, aby stav, kdy dárce již není schopen vyživovat sebe nebo osoby, k nimž je výživou povinen, již nastal.

Nouzí se rozumí stav, kdy dárce nemá prostředky na nutnou výživu vlastní či nutnou výživu osob, které je ze zákona povinen vyživovat. Zákon výslovně stanoví, že se jedná pouze o výživu nutnou, tj. zajištění základních potravin, ale i bydlení či ošacení, nikoliv pak jakýchkoliv těchto položek v nadstandardní (avšak ani standardní) kvalitě či kvantitě[1].

Aspektem, který však nepochybně velmi významně ovlivní možnost využití institutu odvolání daru pro nouzi v praxi, je skutečnost, že tento institut je nutno považovat až za poslední možný. Ocitne-li se tedy dárce ve stavu nouze, je třeba tento stav řešit primárně jinými právními instituty a nástroji. V první řadě se nabízí nejrůznější podpory či státem vyplácené dávky, nelze však zapomenout na vyživovací povinnost rodičů a dětí, případně pak dalších příbuzných. Právě tato podmínka je dle názoru autorky tohoto článku důvodem, z jakého zřejmě institut odvolání daru pro nouzi pravděpodobně nebude nijak hojně využíván, byť se nepochybně jedná o institut, který se jinak jeví jako účelný a v mnoha případech také spravedlivý. Obdobně je pak třeba také posuzovat, zda si dárce stav nouze nepřivodil úmyslně či z hrubé nedbalosti. Zde je třeba přihlížet například k tomu, jak dárce naložil se svým (dalším) majetkem, zda si nepočínal marnotratně, zda se bezdůvodně nevzdal možnosti dalších příjmů, a to i příjmů ze zaměstnání. S ohledem na výše uvedené lze předpokládat, že možnost odvolání daru pro nouzi se bude týkat zejména starších bezdětných osob, případně osob s dětmi, avšak pocházejících ze slabších sociálních poměrů, případně osob, jimž ve výkonu výdělečné činnosti brání vážná objektivní překážka (zdravotní postižení apod.).

Dalším „omezením“ odvolání daru je rozsah toho, co je obdarovaný povinen dárce při odvolání daru poskytnout. Obdarovaný je povinen vydat dar nebo zaplatit dárce jeho cenu obvyklou v době darování (bez ohledu na to, zda se cena obvyklá v době odvolání daru snížila či zvýšila), obdarovaný je však v každém případě povinen poskytnout pouze tolik, kolik dárce potřebuje k zajištění nutné výživy své či osob, které je povinen vyživovat. Obdarovaný má rovněž možnost nutnou výživu dárce poskytnout, čímž se zbaví povinnosti předmět daru vrátit, neboť de facto odpadnou důvody pro odvolání daru pro nouzi.

S předpokladem toho, že k darování zpravidla dochází mezi osobami blízkými, mezi nimiž jsou pevnější a trvalejší citové vazby, lze předpokládat, že v mnoha případech nebude výslovné využití tohoto institutu nutné, neboť povinné osoby příslušné plnění samy potřebnému poskytnou, aniž by k tomu měly právem stanovenou povinnost.

Odvolání daru pro nevděk

Odvolání daru pro nevděk podle nového občanského zákoníku se nejvíce blíží institutu vrácení daru podle občanského zákoníku z roku 1964, stejně však i v tomto případě dochází k určitému posunu.

Dárce může odvolat dar (odstoupit od darovací smlouvy) v případě, že *obdarovaný dárce úmyslně či z hrubé nedbalosti ublížil tak, že zjevně porušil dobré mravy*. Porušení dobrých mravů vůči třetím osobám, a to osobám obdarovanému blízkým, se za nevděk považuje jen v případě, že to odůvodňují okolnosti.

Právě v „povinnostech“ vůči třetím osobám spočívá největší rozdíl současné právní úpravy oproti právní úpravě předchozí. Podle občanského zákoníku z roku 1964 platilo, že *dárce se může odvolání daru domáhat, jestliže se obdarovaný choval k němu nebo ke členům jeho rodiny tak, že tím hrubě porušuje dobré mravy*. Nově tedy nevděk vůči členům rodiny dárce nebude mít na možnost odvolání daru jakýkoliv vliv (ledaže by se toto jednání zároveň dotýkalo osoby dárce tak, že by bylo považováno za nevděk vůči dárce samotnému), avšak za určitých okolností může být odvolán dar v případě, že obdarovaný zjevně poruší dobré mravy vůči osobě sobě blízké. Může se tak stát například v případě, že dárce poskytne dar s vědomím určitých morálních kvalit obdarovaného, avšak obdarovaný se následně zachová takovým způsobem, že tyto své (údajné) morální kvality zcela popře.

V otázce, co lze považovat za hrubé porušení dobrých mravů, které může vyústit v odvolání daru pro nevděk, se můžeme alespoň do jisté míry inspirovat judikaturou vztahující se k občanskému zákoníku

z roku 1964, ale také k obecnému zákoníku občanskému z roku 1811 (ABGB), zde je však otázkou, nakolik jsou závěry, jež ve velké míře ovlivňují morální zásady, po téměř jednom století stále použitelné. I v takto staré judikatuře však lze nalézt pravidla a principy, které můžeme aplikovat i nyní. Jako příklad lze uvést rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 30. června 1930, sp zn. Rv I 1734/29, a dále rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 14. března 1923, sp. zn. Rv II 373/22. V rozhodnutí sp. zn. Rv I 1734/29 soud mimo jiné rozhodl, že *cizoložství obdarované manželky jest hrubým nevděkem podle § 948 obecného zákoníku občanského*. V rozhodnutí sp. zn. Rv II 373/22 pak soud uvedl, že *v cizoložství obdarovaného manžela nelze spatřovati hrubý nevděk, opravňující k odvolání daru, dopustil-li se i dárce cizoložství*. Z výše uvedeného lze vyvodit závěr, že dárce se nemůže dovolávat zjevného porušení dobrých mravů obdarovaným, porušil-li dobré mravy stejným způsobem i dárce. V případě odvolání daru pro nevděk však více než kdekoliv jinde platí, že každý případ je třeba posuzovat individuálně.

Velký rozdíl oproti odvolání daru pro nouzi pak spočívá v tom, co a v jakém rozsahu je obdarovaný povinen vydat. V případě odvolání daru pro nouzi závisí rozsah toho, co je obdarovaný povinen vydat především na potřebě dárce. V případě odvolání daru pro nevděk je obdarovaný povinen vydat předmět daru a není-li to možné, pak je povinen uhradit cenu obvyklou v době darování. V případě, že obdarovaný již nemá ani dar ani jeho plnou hodnotu, je povinen vydat to, co z obohacení ještě zbývá.

Dalším významným rozdílem, ke kterému došlo oproti stavu před 1. 1. 2014, je stanovení lhůty pro odvolání daru pro nevděk. Podle občanského zákoníku z roku 1964 se právo odvolat dar promlčovalo v obecné tříleté promlčecí lhůtě. Nyní lze odvolat dar do jednoho roku ode dne, kdy obdarovaný dárce ublížil, případně do jednoho roku ode dne, kdy se dárce o důvodu odvolání daru dozvěděl. Dědic pak může odvolat dar do jednoho roku od smrti dárce. Na první pohled sice došlo ke zkrácení lhůty, kdy je možné dar odvolat, nicméně nyní není stanovena žádná nejzazší časová hranice, nemělo by se proto stát, že lhůta k odvolání daru uplyne dříve, než se dárce o důvodu odvolání daru vůbec dozví. Tato změna se proto jeví jako spravedlivá.

Závěrem

Nová úprava odvolání daru je oproti úpravě účinné před 1. 1. 2014 širší, propracovanější a mnohem více reflektuje aspekt spravedlnosti na straně dárce. Byť zde platí smluvní volnost a strany si proto mohou (stejně jako mohly i dříve) sjednat také další důvody odvolání daru, je nepochybné, že v mnoha případech se tak nedělo, neboť strany při darování neočekávaly, že nastane situace, kdy bude na místě dar odvolat. Nyní, byť se možnosti odvolání daru rozšířily, nemusí jich být samozřejmě využito, přičemž rozhodnutí, zda jich využito bude či nikoliv, je na dárce. Změna právní úpravy týkající se odvolání daru je proto nepochybně pozitivní změnou.

Mgr. Sylvie Menšíková,
advokátka

[KŠD LEGAL advokátní kancelář s.r.o.](#)

CITY TOWER
Hvězdova 1716/2b
140 00 Praha 4

Tel.: +420 221 412 611

Fax: +420 222 254 030

e-mail: ksd.law@ksd.cz

[1] Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014), 1. vydání, 2014, s. 17 – 18.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)
- [Nejvyšší soud a forma smlouvy o smlouvě budoucí: krok zpět v ochraně právní jistoty?](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)
- [Promlčení zápůjčky bez určení splatnosti v judikatuře Nejvyššího soudu](#)
- [Rozvod s mezinárodním prvkem a související otázky péče o děti a výživného](#)